

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ

Столяренко Ол. В.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця.

Столяренко Окс. В.

Вінницький національний технічний університет

Анотація. В статті доводиться, що у підготовці фахівця важливу роль відіграють професійні цінності. Для майбутнього учителя система гуманістичних цінностей (добота, любов до людей, толерантність) є провідною у формуванні морально-етичної культури, виборі концепції виховання.

Ключові слова: цінності, ставлення, гуманістичні цінності, ціннісне ставлення до людини, професійні цінності майбутнього учителя, морально-етична культура, концепції гуманістичного виховання.

Abstract. The article proves that professional values play an important role in the process of specialists training. For future teachers, the system of humanistic values (kindness, love for people, tolerance) is the leading factor fostering the formation of moral and ethical culture, the choice of the training concept.

Keywords: values, attitude, humanistic values, value –centered attitude to a person, professional values of future teachers, moral and ethical culture, concepts of humanistic education.

У різні періоди розвитку України ставлення до цінностей педагогічної професії в освіті залежало від стереотипів, які переважали у суспільстві та стимулювалися догмами, настановами, різними формами повчань. Але, досліджуючи історичні аспекти трансформації освітньої системи, спостерігаємо, як за будь-яких умов концепції виховання у вищій школі залежали від орієнтації системи освіти на цінності суспільства – авторитарні або демократичні.

В наш час абсолютною цінністю виступають гуманістичні пріоритети. Тому ціннісне ставлення до людини є найважливішою характеристикою педагога [7, 8].

Учитель в освітній діяльності здійснює психолого-педагогічний вплив на моральну свідомість та поведінку, оскільки наділений авторитетом самими вихованцями та їхніми батьками або особами, що їх замінюють. При цьому вихованці (або неформальні лідери в учнівському колективі) добровільно віддають учителю частину своїх владних повноважень, підтримують його морально-етичне рішення, адже вчитель для них є ідеалом мудрості та справедливості.

Для педагогічного авторитету як цінності педагогічної професії на першому плані постає необхідність формування таких моральних якостей, як толерантність (від лат. *tolerantia* – «терпимість») [6], гуманність, доброта, чесність і благородність особистості (особистісне значення); на другому плані – персональна відповідальність перед учнями, їхніми батьками, усім суспільством (соціальне значення) за реалізацію ухвалених морально-етичних рішень. При цьому обов'язковим для педагогічного авторитету є врахування морального плюралізму у діалозі з суспільством, яке намагається йти до прогресу і розвитку через вирішення проблем морально-етичного характеру (культурне значення), відмова від авторитаризму та тиранії, психологічного насильства тощо (універсальне значення).

Центральне місце серед цінностей педагогічної професії посідає любов до вихованців. У повсякденному спілкуванні слово «любов» сприймається як любов-пристрасть, що має почуттєвий (сердечна залежність, немотивована прихильність), платонічний (еротизм, бажання та прагнення до тілесного задоволення) та духовно-каритативний (милість, милосердя, блаженство, жалість, співчуття) компоненти. При цьому у поняття «любов-пристрасть» іноді вкладається і нігілістичний компонент (страждання, обман, хворобливий стан).

Концепт педагогічної любові визначають почуттєвий, духовно-каритативний та андрогінний (взаємодоповнення, розуміння, відповідність, гармонія) компоненти. Специфіка педагогічної любові, на відміну від любові-

пристрасті, полягає у тому, що в ній плотський і нігілістичний компоненти відсутні. У такому випадку прагнення до блага самого вихованця стає ціннісним центром для вчителя, адже гармонійне поєднання адрогінного, почуттєвого та духовно-карикативного компонентів забезпечують безкорисливість і дієвість такої цінності, її пріоритет у педагогічному спілкуванні, відчуття задоволення від отриманих позитивних результатів виховного впливу.

Вітчизняна педагогіка керується теоріями, в основі яких лежить теза, що ефективність виховання культурної особистості визначає любов [9]. Любов як цінність педагогічної професії знайшла своє відображення у працях Ю. Азарова [1], Т. Бутківської [2], Г. Волкова [3], Т. Гомонової [5], Я. Корчака [4] та ін.

Саме любов вирішує усі протиріччя та становить найбільше благо для людини. Любов – це єдиний спосіб повного розуміння іншої особистості, її сутності, і тільки за допомогою духовного акту любові у людини виявляється здатність бачити суттєві риси й властивості іншої особистості, розкривати її потенціал, уміння створювати умови для її повноцінного розвитку. Така позиція зумовлена тезою про те, що людина не прагне до моральної поведінки, вона приймає моральне рішення у кожному конкретному випадку для здійснення вчинку.

Але, не зважаючи на велику кількість ідей, як підкреслює Т. Гомонова, сьогодні не виділяється як особливо важливе завдання виховання педагогічної любові, без якої моральна та педагогічна культура неможливі. При цьому автор розглядає поняття педагогічна любов як складне якісне, інтегральне, особистісне утворення, що включає емоційно-почуттєве й раціонально-розумне начала [5, с. 3-5].

Погоджуючись із думкою Т. Гомонової, додамо, що у педагогічній любові, на відміну від різних видів любові, важливим є начало діяльнісне, спрямоване на досягнення блага для суб'єкта виховного впливу із урахуванням розумного почуття міри. Отже, у понятті «любов педагога до вихованців» морально-етична специфічність виявляється в абсолютному значенні, сутність якого полягає у гармонійному поєднанні щирої зацікавленості та моральних учинків у розвитку дітей та учнівської молоді через самовиховання

особистісних рис (особистісне значення) – впевненість у собі, повага до себе, милосердя і довіра до іншої особистості; взаємодії із оточенням через співробітництво та співтворчість (соціальне значення) для розвитку позитивних рис та корекції недоліків у вихованців (культурне значення) [7, 8].

Наша модель базується на засадах наукових розробок у галузі методології, теорії та практики моделювання в сфері вищої педагогічної освіти (Г. Кловак, Л. Матиленок, А. Нісімчук, Д. Новіков та ін.), має в основі цінності педагогічної професії й, окрім цільових, теоретико-методологічних та технологічних складових, передбачає результат – позитивну мотивацію майбутнього учителя до підвищення рівня морально-етичної культури, сукупність спеціальних знань і умінь, готовність до самовиховання та генерації нових технологій та методик виховання і самовиховання, взаємозбагачення у процесі практичної професійної діяльності із дітьми та учнівською молоддю, самоконтроль і рефлексію морально-етичного досвіду.

При цьому виховання морально-етичної культури здійснюється на засадах послідовних спроб дослідження сутності моралі, етики педагога, системи моральних вчинків. Це яскраво виявляється як у нових оцінках на поведінковому рівні (враховуються не тільки загальна лінія поведінки людини, а й її окремі вчинки та їх наслідки для суспільства з точки зору його культурного прогресу), так і у нових ціннісних орієнтаціях сучасного суспільства, що відображається у концепціях гуманістичного виховання (парадигма «особистість – суспільство»), релігійного виховання (парадигма «Бог – особистість – суспільство») та формування ціннісної свідомості (парадигма «базові гуманістичні цінності – особистість – суспільство»).

Сьогодні ми маємо визначитися, в межах якої парадигми спрямовувати зусилля на виховання морально-етичної культури особистості майбутнього вчителя. Ми вважаємо, що метою такого виховання має стати перемога над власним егоїзмом, знищення самовдоволеності, відчуття межі між розумним себелюбством та любов'ю до себе. Це має відбуватися у процесі розвитку морально-етичної культури особистості майбутнього вчителя, формування системи гуманістичних цінностей і ставлень до себе та інших людей.

Список використаних джерел:

1. Азаров Ю. Педагогика любви и свободы / Юрий Азаров. – М.: Изд-во «Топикал», 1994. – 607 с.
2. Бутківська Т. Цінності: від учителя до учня : Психологічна соціологія / Т. Бутківська // Початкова школа. – 1997. – № 2. – С.6-8.
3. Волков Г.Н. Педагогика любви: избранные этнопедагогические сочинения: В 2 т. / Г.Н. Волков. – М.: Изд. дом “Магистр-Пресс”, 2002. – Т.1. – 2002. – 460 с. : ил.
4. Корчак Я. Как любить ребенка / Я. Корчак; Пер. К.Э. Сенкевича. - Екатеринбург : Изд-во “У-Фактория”, 2003. – 351 с.
5. Гомонова Т.А. Воспитание педагогической любви как профессионально значимого качества будущего учителя : автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т.А. Гомонова; Оренбург. гос. пед. ун-т. – Оренбург, 2000. – 22 с.
6. Столяренко О. В. Виховання культури толерантних взаємин у студентської молоді: навчально-методичний посібник / О. В. Столяренко, О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 248 с.
7. Столяренко О. В. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти: [Монографія]. Кн. 1. Людський вимір : історія, минуле і сучасність / О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2017. – 558 с.
8. Столяренко О. В. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти: [Монографія]. Кн. 2. Методологія виховання ціннісного ставлення до людини в учнів загальноосвітньої школи / О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. – 408 с.
9. Фромм Э. Искусство любить: [Пер. с англ.] / Э. Фромм; Под ред. Д. А. Леонтьева. – 2-е изд. – СПб.: Изд-во “Азбука-классика”, 2004. – 224 с.